

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Onderzoek naar systeemtherapie met ernstig getraumatiseerde gezinnen

zijn het focussen op het verbeteren van de ouder-kindinteractie, het belang van psycho-educatie voor getraumatiseerde gezinnen en dat ik – natuurlijk, maar goed daar weer even bij stil te staan – niet moet vergeten op zoek te gaan, met een vergrootglas desnoods, naar de dingen die wel lukken in de gezinnen.

Debbie van de Brake is psycholoog en systeemtherapeut in opleiding. Ze is werk-

zaam in haar eigen praktijk DEP, als gezinsbehandelaar werkzaam bij 's Heeren Loo en als gedragsdeskundige bij Triade Vitree. E-mail: advdbrake@gmail.com.

Literatuur

SIRE. (1997). *SIRE – Mannen erbij betrekken, Wie is toch die man*. Geraadpleegd op 21 juni 2019, op www.youtube.com/watch?v=bt-HJbA-D98&feature=youtu.be

Mentalizing beyond clinical disorders – resolving the puzzle

Vijfde Internationale mbt-Congres
[Haarlem, 21 en 22 november 2019]

Annemarie Boevé

Je kennis vergroten over mentaliseren bij klinische aandoeningen en bijgepraat worden over de laatste onderzoeken en ontwikkelingen omtrent *mentalization-based treatment* (mbt)? Dat kon op dit vijfde internationale congres, deze keer georganiseerd door het Expertisecentrum MBT Nederland in samenwerking met het Anna Freud National Centre for Children and Families in Londen. De eerste congresdag was gereserveerd voor een grondige update van de theoretische ontwikkelingen op mbt-gebied. Een aantal internationaal gerenommeerde sprekers lieten hun licht schijnen over actuele onderwerpen en onderzoeken.

Anthony Bateman, psychiater en psychotherapeut, onder meer mbt-coördinator bij het Anna Freud Centrum, samen met Peter Fonagy, onder meer *chief executive* bij het Anna Freud Centrum en tevens een van de grondleggers van de mbt bij volwassenen,

opende de eerste dag met een overzicht van de laatste ontwikkelingen. Het belang van epistemisch vertrouwen in de therapeutische relatie blijkt een factor van belang te zijn in de behandeling. Epistemisch vertrouwen gaat om het kunnen openen naar de ander. Voelen dat je de ander kunt vertrouwen en dat je de ander ziet als iemand van wie je wat kunt leren, over jezelf en over de wereld om je heen (*social learning*). De laatste jaren is meer nadruk komen te liggen op het versterken van dit vertrouwen als een van de voorwaarden voor een constructieve therapeutische relatie. Blokades hierin geven interessante informatie. Daarnaast kwam uit Batemans overzicht een toenemende aandacht voor *embodied mentalizing* naar voren: over hoe lichaamsgerichte signalen meespelen in de communicatie en invloed hebben op het zich wel of niet kunnen openstellen.

Eia Asen is gezinstherapeut en psychiater bij onder meer het Anna Freud Centrum en werkt met multiprobleem-gezinsgroepen. Hij veronderstelt dat onderling vertrouwen een vereiste is in de ondersteuning van sociale cohesie en om de natuurlijke weerstand te overwinnen die mensen voelen ten opzichte van ideeën die niet van henzelf

zijn. In zijn lezing stelde hij dat mensen pas ruimte kunnen ervaren zich te kunnen verplaatsen in andere perspectieven als ze zich serieus genomen voelen in hun manier van denken en kijken. Het bevorderen van onderling vertrouwen binnen sociale contexten noemde hij de basis voor onderlinge uitwisseling en van een veilig klimaat van leren en mentaliseren.

Asen heeft een mbt-programma voor multiprobleem-gezinsgroepen ontwikkeld, waarbij de therapie plaatsvindt op de school van de kinderen. Door de locatie zien de ouders hoe hun kind met de docent omgaat en ziet de docent hoe de ouders met het kind omgaan. Dit verbreedt ieders perspectief. Met behulp van een fragment van kinderen die een interview afnemen en filmen binnen hun school, liet Asen een inspirerende en speelse manier van mentaliseren zien. Zo zagen we een tienjarige jongen vragen stellen aan de conciërge, terwijl hij zelf filmt en gefilmd wordt. Hij vraagt: 'Hoe kom ik over, wat doe ik goed, wat kan ik nog leren?' De conciërge vertelt vervolgens positieve dingen en leerpunten waarop de jongen reageert.

Asen koppelde het mentaliseren binnen sociale contexten ook aan een voorbeeld waarbij hij rechters heeft geleerd beter gebruik te maken van mentaliseren. Deze rechters benaderen de perspectieven van ouders en kinderen op een meer mentaliserende manier en verwerken dat in de afwikkeling van de juridische besluitvormingsprocedure. Zo legt een rechter in een brief aan een dertienjarig kind zijn besluit over de omgangsregeling uit. Hij laat daarin duidelijk merken dat hij goed naar het kind heeft geluisterd, maar dat hij toch een ander besluit heeft genomen dan wat het kind graag wilde en waarom. Hij geeft in erkennende en helende taal betekenis aan het gesprek dat zij samen hebben gehad.

Dickon Bevington, medisch directeur bij

het Anna Freud Centrum, deed onderzoek naar mentaliseren in teams: wat maakt teams goed afgestemd en in staat goed te mentaliseren? Hij presenteerde een format met de naam *adaptive mentalization based integrative treatment* (Bevington, Fonagy & Carcknell, 2017). In zijn visie is een sociaal en hulpverlenend netwerk om de cliënt heen waarin met elkaar wordt samengewerkt, van essentieel belang. Dit netwerk onderzoekt met wie de cliënt een band aangaat en zet deze centraal in de aanpak van het netwerk als geheel. Bevington illustreerde dit tijdens zijn lezing middels een aantal sociogrammen.

Sune Bo Hansen, psycholoog bij de Psychiatric Research Unit in Denemarken, vertelde ten slotte over mbt bij adolescenten, met als uitdagende boodschap: 'Trouw een Viking.' Daarmee verbreedde hij het discours over epistemisch vertrouwen naar culturele aspecten. In Zweden worden nog altijd contracten gesloten op basis van een mondelinge overeenkomst, omdat mensen elkaar voldoende vertrouwen. Het kijken naar de brede context van levensomstandigheden en netwerken vormt een belangrijke aanvulling op hetgeen gepresenteerd werd over de ontwikkeling van het epistemisch vertrouwen.

Op de tweede congresdag konden deelnemers hun kennis vergroten aan de hand van een aantal praktijkverhalen en diverse workshops. Hier volgt een kleine impressie.

In haar workshop *Reflective parenting* vertelde Sheila Redfern, consultant-klinisch psycholoog en hoofd van de Service for Trauma and Maltreatment aan het Anna Freud Centrum, over het door haar ontwikkelde achtereffectieve, geprotocolleerde groepsprogramma voor ouders om het mentaliseren tussen ouder en kind te versterken. In haar presentatie gaf zij via de emotiethermometer op beeldende wijze weer wanneer het mentaliseren dreigt te stoppen en wat

ouders dan kan helpen bij het reguleren van hun spanning. Ze onderscheidde drie aandachtsgebieden voor de therapeut:

- *The Professional APP* (*attention, perspective taking, providing empathy*), voor het versterken van een professionele mentaliserende houding: aandacht geven, diverse perspectieven kunnen hebben en empathie bieden.
- *The Parent Map*, waarbij ouders worden gestimuleerd te mentaliseren over zichzelf. Het in kaart brengen van hun eigen familiegeschiedenis in relatie tot het hier-en-nu, en de invloed daarvan op hun huidige gemoedstoestand helpen daarbij.
- *The Parent APP*, die ouders helpt reflectiever en nieuwsgieriger te worden naar wat er zich in hun kind afspeelt, naar het verhaal achter het gedrag van hun kind. Het zoeken naar de balans tussen het begrijpen van gedrag en het omgaan met gedrag versterkt de steunkracht van de ouders, zonder de verbinding en de warmte kwijt te raken.

In de workshop van Patrick Luyten, als hoogleraar verbonden aan de Onderzoekseenheid Klinische Psychologie van de KU Leuven en het Research Department of Clinical, Educational, and Health Psychology van het University College in Londen, stond zijn aanpak bij mensen met (onverklaarbare) lichamelijke klachten centraal. Het achterliggende idee van deze aanpak is dat de capaciteit te kunnen mentaliseren is geworteld in en gevormd is door aspecten van het lichaam. Luyten lichtte toe hoe emoties onder andere lichamelijk, fysiologisch, vocaal en in het gelaat tot uitdrukking komen. Mensen kunnen het lichamelijke aspect vervolgens hyperactiveren of deactiveren. Bij hyperactivatie ligt de nadruk op het affect en wordt de cognitie verwaar-

loosd: 'Als ik het in mijn lichaam voel, is een lichamelijke behandeling nodig.' Bij deactivatie ligt de focus juist op de cognitie en wordt het affect verwaarloosd (intellectualisatie). Verder beschreef hij hoe in de behandeling wordt gezocht naar deze lichamelijke signalen, en hoe een behandeling gefaseerd is opgebouwd van het herkennen van affect tot het linken van affect aan interpersoonlijke relaties. Zo kan er uiteindelijk met emoties worden gewerkt.

Beide congresdagen boden een interessant en rijkgeschakeerd programma. Op de eerste dag lag de focus op internationaal wetenschappelijk onderzoek, op de tweede dag volgde een behandelingsgerichte verdieping. Het karakter van beide dagen verschilde echter als dag en nacht. Op de eerste dag waren er uitsluitend mannelijke sprekers en was er weinig connectie met de zaal en met de therapiepraktijk. Op de tweede dag was de connectie met de deelnemers er wél. Ook waren er meer vrouwelijke sprekers. Over het geheel was er op beide dagen veel aandacht voor de systemische kant: mbt in gezinnen en groepen. Al met al kijken we terug op twee volle dagen met nieuwe stof tot nadenken. Het congres werd afgesloten met een buiging van Peter Fonagy naar het publiek. Een blijk van vertrouwen in de deelnemers als charmante afsluiting van een boeiend congres.

Annemarie Boevé is werkzaam als systeemtherapeut bij SGGZ Youz Den Haag.
E-mail: anne.boeve@casema.nl.

Literatuur

- Bevington, D., Fonagy, P., & Carcknell, L. (2017). *Adaptive mentalization based integrative treatment – A guide for teams to develop systems of care*. Oxford: University Press.